

تاریخ دریافت: ۹۱/۴/۲۵

تاریخ پذیرش: ۹۱/۱۲/۱۹

ارزیابی کیفیت زندگی شهری با استفاده از روش تصمیم گیری چند معیاره (مطالعه موردی: نواحی شهر یاسوج)

دکتر صدیقه لطفی

دانشیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه مازندران

سجاد صابری

دانشجوی کارشناسی ارشد گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه مازندران

چکیده

امروزه کیفیت زندگی شهری به عنوان کلیدی ترین مفهوم در برنامه ریزی شهری است. بر این اساس در بسیاری از کشورهای توسعه یافته برنامه ریزان در تلاش برای نمایش سطوح کیفیت زندگی در سطوح مختلف جغرافیایی هستند تا از این طریق بتوانند راهکارهای بهینه ای را برای بهبود کیفیت زندگی نواحی عقب مانده از نظر شاخص های مورد بررسی بیابند. در مطالعه حاضر، کیفیت زندگی به عنوان بر هم کنش میان منابع، امکانات و فرصت های فراهم شده برای تامین نیازهای انسانی و همچنین دریافت، ارزیابی و رضایت افراد و گروهها از برآورد شدن نیازهایشان در یک مکان خاص در نظر گرفته شده است. هدف از این مقاله، بررسی و ارزیابی کیفیت زندگی شهروندان و نابرابری این سطح کیفیت در سطح ناحیه ای در شهر یاسوج است. روش پژوهش در این تحقیق توصیفی-تحلیلی است که از طریق اسناد و مدارک موجود با استفاده از روش کتابخانه ای و پرسشنامه ای اطلاعات حاصله را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده است. برای شناخت سطح کیفیت ناحیه ای ۲۱ شاخص مورد بررسی از طریق مدل آنتروپی شانون وزن دهی شده و در این راستا، تاپسیس به عنوان روش تصمیم گیری چند شاخصه ای استفاده شده است. بر مبنای یافته های تحقیق نواحی شهر در سه سطح برخوردار، نیمه برخوردار و یا متوسط، و محروم و یا فرو برخوردار طبقه بندی شده اند. نتایج نشان می دهند که در میان ناحیه های شهر یاسوج ناحیه ۴ با ضریب اولویت ۰/۰۴ در

پایین ترین سطح برخوردار قرار گرفته، و ناحیه های ۳ و ۱ هر کدام در ضریب ۰/۰۴۸ و ۰/۰۴۳ در سطحی نزدیک به یکدیگر در سطح دوم و یا نیمه برخوردار و ناحیه ۲ با برخورداری کامل در سطح و با ضریب ۰/۰۸۹ در ناحیه ها قرار دارند. یافته های تحقیق می تواند به پیشبرد مطالعات زندگی شهری کمک نماید.

کلمات کلیدی: کیفیت زندگی، یاسوج، امکانات، سطح برخوردار

مقدمه

مفهوم کیفیت زندگی ارتباط آن با نیازهای بشر است. بنابراین اگر چه چند بعدی مفهوم کیفیت زندگی باید به عنوان یک کل در نظر گرفته شود، افراد باید سعی برای برآوردن نیازهای کلی خود برای بهینه سازی این نیازها کنند (Royuela, 2005: 27). مفهوم «کیفیت زندگی» دخالت دادن شاخص های اجتماعی و کیفی در اهداف توسعه و عمران شهری و منطقه ای است. به کار گیری این مفهوم در واقع واکنشی است در برابر توسعه یک بعدی اقتصادی در سطح ملی و توسعه صرفا کالبدی در مقیاس شهری، و تلاشی است در جهت دستیابی به معیارهای جامع تر و چند بعدی در عرصه برنامه ریزی (بیگدلی، ۱۳۸۵: ۳۹).

مفاهیم زیست پذیری و کیفیت زندگی شهری که واحد اساسی پایداری شهری هستند در میان اولویت در برنامه ریزی و برنامه های سیاسی مهم ترین عوامل رقابت بین شهرها امروز به نظر می رسند (Senlier et al, 2009: 214). رفتار و در نتیجه زندگی خوب از تفکر منطقی است. این رویکرد کیفیت زندگی نه در تجربه ذهنی مردم و نه در تحقق خواسته های خود بستگی دارد، بلکه این رویکرد به کیفیت زندگی به وضوح مربوط به سنت های اجتماعی شاخص در علوم اجتماعی وابسته است: 1997 (Diener, et al, 190). ویژگی مفهوم کیفیت زندگی آن است که می تواند شامل تمام کیفیات (مفاهیم) جامعه شناختی شود یعنی گستره بزرگی از مفاهیم جامعه شناختی می توانند در چتر کیفیت زندگی قرار بگیرد. اما وجه مهم این مفهوم آن است که معمولا برای بررسی عملکرد و نتایج سیاستها و برنامه ها مورد استفاده قرار می گیرد (نوغانی و همکاران، ۱۳۸۷: ص ۱۱۴-۱۲۱). تلاش های متعدد در چند سال گذشته برای ارزیابی و کنترل تاثیر بسیاری از گرایش های مدرن روز شهری و برای اندازه گیری پیشرفت های به دست آمده از نظر کیفیت زندگی در شهرها با راه اندازی سیستم های شاخص پس از به وجود آمدن و ابتکار به سوی محلات خودرو، در انجمن های مدنی (به خصوص در ایالات متحده آمریکا) و حتی اتحادیه اروپا (شهرهای برنامه ریزی شده) ظاهر شده است (Martin, et al, 2010: 2). نگرانی در مورد کیفیت زندگی شهری در شهرها منجر به افزایش علاقه در یافته ها و بررسی هایی برای اندازه گیری کیفیت زندگی در مکان های خاص شده است (Oktay, et al, 2010: 27). راه حل مشکلات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی و پاسخ به نیازهای کسانی که در کلان شهرها زندگی می کنند به عنوان یک نتیجه ناشی از رشد بی رویه از شهرها، موضوعات مهم و اساسی برنامه ریزی شهری را تشکیل می دهند (Senlier et al, 2009: 214). تعریف جغرافیایی

کیفیت زندگی شامل مفهوم رفاه فردی است، اما تمرکز بیشتر در مکان های زندگی افراد است. تعریف جغرافیایی شامل هر دو اقدامات عینی و ذهنی از شرایط اجتماعی و زیست محیطی را در یک محل و چگونگی این شرایط مردم زندگی می کنند به عنوان کیفیت منحصر به فرد زندگی وجود دارد (Apparicio et al 2008: 357). برخلاف تعریف عینی از توانایی زندگی شهری، کیفیت محیط زیست شهری یک وابستگی نه به نسبت مطلق و در معنای دقیق وابسته در مکان، زمان و هدف در سیستم مورد ارزیابی است. این دیدگاه ادعا می کند که کیفیت یک ویژگی ذاتی در محیط زیست نیست، اما تابع مربوط به رفتار متقابل ویژگی های زیست محیطی و ویژگی های فرد است. این یک اصل بدیهی است که به منظور به دست آوردن درک درست از کیفیت محیط زیست شهری لازم به استخدام هر دو ارزیابی عینی و ذهنی است. به عبارت دیگر ما باید در ارزیابی کیفیت زندگی شهری هر دو مورد زمین و شهر را در ذهن در نظر بگیریم (2003: 20 Pacione)، در برنامه جدید، ارتقاء کیفیت زندگی گروه ها و قشرهای اجتماعی از طریق گسترش نهادهای مشارکتی، تمرکز زدایی از کارها، ایجاد احساس همبستگی و مسولیت پذیری در امور سیاسی، اقتصادی و فرهنگی و ایجاد محیط مناسب برای پرورش مردم مورد توجه قرار گرفت (غفاری و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۶۱) کیفیت زندگی در واقع به یک امکان اندازه گیری و ایجاد یک مقایسه در میان مکان های محلی، ملی و بین المللی، تبدیل شده است. و به طور فزاینده و مهمی به عنوان یک ابزار سیاسی مورد استفاده است (Lambiri et al, 2007: 2). عوامل بسیاری از جمله ویژگی های شخصی و اجتماعی مانند سن، درآمد، وضعیت آموزش و پرورش و بهداشت، بین جهان عینی و ارزیابی فرد مداخله و به عنوان فیلتر عمل می کنند و این ممکن است به تحریف شرایط عینی منجر شود (2003: 21 Pacione)، در واقع مفهوم کیفیت زندگی یک متغیر

مرکب می باشد که از چندین متغیر متاثر می گردد. تغییر در سطح درآمد مردم، شرایط زندگی، وضع سلامت، محیط، فشار روحی روانی، فراغت، شادمانی خانوادگی، روابط اجتماعی و چندین متغیر دیگر نظیر آن به شکل مرکب کیفیت زندگی و تغییرات آن را تعیین می کند. (جاجرمی، کلت، ۱۳۸۵: ۶). کیفیت زندگی توسط نیروهای برون زاد، مصمم با توجه به یک فرد یا یک گروه اجتماعی، نیروهای مانند تکنولوژی تولید، زیرساخت ها، روابط با گروه های دیگر و یا کشور، نهادهای جامعه، محیط زیست طبیعی، و نیز عوامل درون زاد از جمله تعامل در جامعه و ارزش های یک فرد یا یک جامعه وابسته می شود (Das, 2008: 298). مفهوم کیفیت زندگی یک فرایند پیچیده است. بدون شک آن توجه سیاست گذاران را به خود جذب کرده است، اما فقدان مفهوم روشن است که مانعی برای پیاده سازی آن در فرایند تصمیم گیری شده است (Das, 2008: 299). رشد شتابان شهرنشینی در ایران طی دو دهه اخیر (۱۳۸۵-۱۳۶۵) تاثیرات ناشی از رشد شاخص ها بر ارتقا کیفیت زندگی را کاهش داده یا بی اثر کرده است. این بدان معنی است که رشد شهرنشینی (رشد تقاضا) با سرعتی به مراتب بیشتر از شاخص های کیفیت زندگی شهری (رشد عرضه) در حال افزایش است (علی اکبری و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۳۴). یکی از نتایج توجه به مفهوم کیفیت زندگی در برنامه ریزی توسعه و عمران، در نظر گرفتن نتایج و تاثیرات کیفی توسعه بر روان و حیات معنوی انسانهاست، که در گذشته کمتر به آن توجه می شد. این امر به نوبه خود مستلزم شناخت نیازهای انسانی و تنوع آنهاست که بسیار فراتر از زیستی یا اقتصادی است (بیگدلی، ۱۳۸۵: ۳۹). ارتقای سلامت و بهبود کیفیت زندگی نیز از طریق برابری فرصت ها و امکانات دستیابی به آموزش و اشتغال، تعادل بین مناطق استان ها، توزیع عادلانه درآمد، افزایش تامین نیازهای اساسی مردم، حفظ و ارتقاء سلامت افراد جامعه، عادلانه ساختن ضریب دسترسی به خدمات

سلامت بر حسب جنسیت، اقوام، گروههای اجتماعی و مناطق جغرافیایی و پایدارسازی فرایند تامین منابع و مشارکت عادلانه مردم در تامین سلامت مد نظر است (غفاری و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۹۱). کیفیت زندگی در واقع به یک امکان اندازه گیری کیفیت زندگی و ایجاد مقایسه در میان مکان های محلی، ملی و بین المللی، تبدیل شده است. و به طور فزاینده و مهمی به عنوان یک ابزار سیاسی مورد استفاده است (Lambiri et al, 2007:2). شهر یاسوج یکی از شهرهایی می باشد که در دهه های گذشته رشد سریع جمعیت را تجربه کرده است. به طوری که در سال ۱۳۴۵ با ۹۳۱ نفر جمعیت جزء مکان هایی بوده است که با توجه به جمعیت پایین نام شهر به خود گرفت و جزء نقاط شهری به شمار آمده است که دلیل عمده ی آن تصمیمات سیاسی است. جمعیت این شهر با نرخ رشدی معادل ۱۷.۱ درصد در سال ۱۳۵۵ به ۴۵۲۴ نفر رسیده است. جمعیت شهر یاسوج پس از طی یک دوره ده ساله از سال ۱۳۵۵ در سال ۱۳۶۵ به ۲۹۹۹۱ نفر رسید که متوسط نرخ رشد سالانه ۲۱ درصد را دارا بوده است (سالنامه آماری استان ک.ب، ۱۳۶۵: ۳۲). در سال ۱۳۷۵ با جمعیتی معادل ۶۶۲۹۶ نفر به سرعت جمعیت خود را به ۱۰۰۵۴۴ نفر، با نرخ رشد ۴.۲۵ درصدی در سال ۱۳۸۵ رساند (مسکن و شهرسازی، ۱۳۸۸: ۵۰). بدیهی است این افزایش سریع با توسعه بی رویه فضاها کالبدی روبرو شده و علاوه بر گسترش ناموزون شهر باعث کاهش سطح کیفیت زندگی شهروندان خواهد شد. توزیع تسهیلات و خدمات و کیفیت آنها به طور تفکیک ناپذیر با رفاه اجتماعی پیوند دارد. به بیان دیگر، حتی زیباترین مکان ها و بهترین آنها از لحاظ موقعیت دسترسی و زندگی اگر با فقدان یا ضعف دسترسی به منافع و امکانات مواجه باشد، نمی تواند برای رفاه ساکنان لذتبخش و مفید باشد (طیبیان، فریادی، ۱۳۸۴: ۱۲۴). برای ارزیابی وضعیت کیفیت زندگی شهروندان، شاخص هایی از جمله شاخص های اجتماعی و فرهنگی، اقتصادی،

زیست محیطی، و حمل و نقل مورد سنجش قرار می گیرد. هدف اساسی از این بررسی شناخت ابعاد و رویکردهای کیفیت زندگی شهری و سنجش میزان سطح کیفیت زندگی در شهر یاسوج با توجه به استانداردها با در نظر گرفتن شاخص های بومی در این شهر است

ادبیات موضوع

در طول چند دهه گذشته اندازه گیری کیفیت درک شده از زندگی شهری و محیط های مسکونی یکی از زمینه های تحقیق برای پژوهش در زمینه شهرسازی بوده است (Oktay et al, 2010: 27). نگرانی بر کیفیت زندگی مشخصه جامعه معاصر است، تفسیر اجتماعی از همه انواع اشاره به کیفیت زندگی مدرن است. دلیل عمده برای این علاقه رو به رشد مسائل مربوط به کیفیت زندگی در حال وفور در جوامع مدرن که در آن نگرانی بیش از کیفیت زندگی تا متناسب با پیشرفت های تکنولوژیک و افزایش در درآمد افزایش یافته است (20: 2003 Pacione، به گفته بسیاری از کارشناسان، این روش جایگزینی برای درک بیشتری از اندازه گیری وضعیت و موقعیت تعیین شده جمعیت محلی، منطقهای، ایالتی، ملی یا بین المللی در محدوده مجاز است. مزایای سیستم های شاخص کلیدی کیفیت زندگی سر راست بودن آن، اینکه براساس ترجیحات و نظرات با ابعاد انسانی برای اندازه گیری پیشرفت در مناطق، درباره موضوع گسترده برای ادغام شاخص هایی که در نظر و ارزش های مردم و یا سیاست اجازه می دهد می باشد (Young, 2008: 1). رفاه یا کیفیت زندگی از یک جمعیت یک نگرانی مهم در اقتصاد و علوم سیاست است. این که کیفیت زندگی توسط بسیاری از عوامل اجتماعی و اقتصادی اندازه گیری می شود بخش بزرگی از سطح زندگی، میزان پول و دسترسی به کالاها و خدمات است که در یک فرد نسبتا به آسانی اندازه گیری است. و دیگری مانند آزادی، شادی، هنر، بهداشت محیط زیست، و نوآوری به مراتب در اندازه گیری سخت

تر است. این عدم تعادل اجتناب ناپذیر برنامه ها و سیاست هایی را ایجاد می کند که نادیده گرفتن اقدامات دیگر برای برنامه ریزی بسیار دشوار است (Young, 2008: 1). امروزه توجه به کیفیت زندگی در برنامه ریزی که ریشه در سنت برنامه ریزی انگلستان دارد، در طراحی فیزیکی، تجزیه تحلیل و دخالت، آشکار است (سیف الدینی، ۱۳۸۱: ۲۱۲). پیسونی در سال ۱۹۹۵ تعریف می کند، اصلاح کیفیت زندگی به طور کلی به وضعیت محیطی که مردم در آن زندگی می کنند (نظیر آلودگی و کیفیت مسکن) و همچنین به برخی شرایط شخصی افراد (نظیر سلامت و میزان تحصیلات) اشاره دارد (رضوانی و همکاران ۱۳۸۸: ۸). معنای عبارت کیفیت زندگی تفاوت یک معامله خوب است که از عبارتهای مختلفی استفاده می شود، اما به طور کلی برای اشاره به دو شرایط محیطی که در آن مردم زندگی می کنند. به عنوان مثال هوا و آلودگی آب، یا مسکن ضعیف برای آن و یا به برخی از ویژگی از خود مردم (از قبیل سلامت یا دستاورد آموزشی) در نظر گرفته شده است (Pacione, 2003: 19). کیفیت زندگی در معنای واقعی آن نمی تواند مستقل از مناسبات، روابط و پیوندهای مشترک اجتماعی و وابستگی متقابل در زمینه عدالت توزیعی که امنیت شخصی و اقتصادی، حمایت شهروندی و حقوق انسانی را تنظیم می کند، مفهوم سازی شود (غفاری و همکاران، ۱۳۸۸: ۴۲). همچنین کیفیت زندگی می تواند به عنوان (رابطه بین ادراکات فردی و احساسات مردم با تجربه های آنها در درون فضایی که در آن زندگی می کنند) تعریف شود (رضوانی و همکاران، ۱۳۸۸: ۷) تعریف جغرافیایی کیفیت زندگی شامل مفهوم رفاه فردی است، اما تمرکز بیشتر در مکان های زندگی افراد است. تعریف جغرافیایی شامل هر دو اقدامات عینی و ذهنی از شرایط اجتماعی و زیست محیطی را در یک محل و چگونگی این شرایط مردم زندگی می کنند به عنوان کیفیت منحصر به فرد زندگی وجود دارد

(Apparicio et al 2008: 357). Hupper و همکاران (۲۰۰۸) در مقاله ای ذکر کرده اند که داده های جمع آوری نباید صرفاً تمرکز بر روی جنبه های رفا شخصی بلکه باید شامل موضوعات مربوط به رفاه اجتماعی باشند. همانطور که این مؤلفان تأکید کرده اند، مردم با یکدیگر در ارتباطند و شرکت آنها در جامعه نیز تأثیراتی بر رفاه یکدیگر دارند؛ بنابراین درک بهتر جنبه های مربوط به روابط بین فرد و اجتماعی و چالش ها ضروری به نظر می رسد (5: 2010، Marques et al، Donovan و Halpern 2002). بیان کرده اند شواهد تجربی قوی که رضایت از زندگی یک عامل تعیین کننده و تأثیرگذار بر عملکرد روزانه حرفه ای وجود دارد هنگامی است که مردم در زندگی خود احساس خشنودی کنند آنها تمایل به فکر باز و خلاق دارند. در مقابل کسانی که ارزیابی منفی از زندگی خود دارند اغلب به یک چشم انداز ضعیف و الگوهای فکری محدودتری دارند (5: 2010، Marques et al). کمپ و همکارانش معتقد که توافقی در ادبیات کیفیت زندگی وجود دارد که بر اساس آن مولفه های فیزیکی، اجتماعی و اقتصادی اساس اجتماع محلی را تشکیل می دهند و این مولفه ها به طور سیستماتیک برای معرفی محتوای مفاهیم قابلیت زیست پذیری، پایداری و کیفیت زندگی استفاده شده اند (رضوانی و همکاران، ۱۳۸۸: ۹۵). کیفیت زندگی فراتر از مفهوم نیازها، در ارتباط با فرایندها و دستاوردهای خود مختاری و تحقق فردی قابل طرح است. (غفاری و همکاران، ۱۳۸۸: ۴۱). کیفیت زندگی شهری در ایران به شدت از شهر شدن جامعه متأثر است. شهرنشینی کمی سهم و سرانه بسیاری از شاخص های کیفیت زندگی شهری را پایین آورده، تغییرات آن را کنترل کرده و از این طریق بر جنبه های اجتماعی شهرنشینی تأثیرات جدی گذاشته است (اکبری و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۲۸). فراهم آوردن کار مولد و کیفیت بهتر زندگی برای نسل های حال و آینده در کشورهای در حال توسعه، مستلزم رشد چشمگیری در درآمد و بهره وری

در این کشور هاست. این وظیفه همچنین نیازمند مدیریت مسائل و فرصت های اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی هم زمان با گذر به جهانی با جمعیت عمدتاً شهرنشینی است (حیبی و همکاران، ۱۳۸۳: ۱۱).

ویژگی های شاخص های کیفیت زندگی

شاخص های کیفیت زندگی مشتق علمی و منعکس کننده کلی احساس نه تنها فرد بلکه تمامی شهروندان است. بنابراین ذهنیت به حداقل رسیده و یا حذف شده و در مجموع با استفاده از روش پذیرفته، کنترل، تمرین، و بررسی شده است. (2: 2008، Young). استفاده از شاخص های اجتماعی و ذهنی با هم، برای سیاست گذاران یک ارزیابی دقیق از کیفیت زندگی لازم است (1997: Diener Et Al، 2006). شاخص اقتصادی، ذهنی و اجتماعی همه می توانند باعث بهبودی در کیفیت زندگی جامعه، و همچنین به عنوان عوامل خاص رفاه را تحت تأثیر قرار دهد (213: 1997، Diener، SUH). شاخص های کیفیت زندگی ارائه اندازه گیری های مهم به "مستقیم" در شرایط زندگی مردم و احساسات آنها است که بر خلاف اقدامات اقتصادی و دیگر داده های "غیر مستقیم" شاخص کیفیت زندگی را شناسایی کرده، آنها عواملی مهم در کیفیت زندگی هستند (3: 2008، Young). شاخصهای کیفیت زندگی عبارتند از: الف: کیفیت محیط فیزیکی ب: کیفیت محیط اجتماعی ج: کیفیت محیط اقتصادی د: کیفیت حمل و نقل و ارتباطات در ادامه هر کدام از این ابعاد به موضوعات دیگر تقسیم بندی شدند. الف: کیفیت محیط فیزیکی: ترتیب ساختمان ها، نوع مسکن، مناطق سبز، مناطق تفریحی، خدمات و زیر ساختهای شهری ب: کیفیت محیط اجتماعی: میزان خدمات آموزشی، هزینه خدمات آموزشی، میزان خدمات بهداشت، فعالیتهای فرهنگی، امنیت ج: کیفیت محیط اقتصادی: هزینه زندگی، فرصت پیدا کردن کار رضایت بخش، هزینه مسکن کیفیت حمل و نقل: وسیله حمل و نقل، میزان حمل و نقل عمومی، جریان ترافیک (لطفی، ۱۳۸۸: ص ۷۷-۷۶).

مولفه های کیفیت زندگی

نظرسنجی رضایت زندگی، نقطه شروع برای اندازه گیری روش بهبود یافته و جامع تر از کیفیت زندگی ذهنی زندگی است. یکی از مبرم ترین مشکلات پیش روی کیفیت پژوهش زندگی اندازه گیری است، حل این مشکل از اهمیت حیاتی برخوردار است. بسیاری از محققان کیفیت زندگی معتقدند که این مفهوم را می توان به عنوان ابزاری برای سیاست گذاری و بالاتر از همه برای برنامه ریزی اجتماعی به کار برده شود (Pacione, 2003: 28). عوامل کیفی باید در سطح شهر اهمیت داشته باشند و فقط خاص یک ناحیه از شهر نباشد. زیرا عناصری که در سطح یک ناحیه خاص فقط مطرح باشند نمی توانند برای تمام شهر صحیح و با ارزش باشند (بحرینی، ۱۳۸۲: ۲۱۲). روشهای کیفی برای برنامه ریزان، حالت نوآوری و آزمایشی دارند و روش های نوین، همواره در حال تکامل و برای برنامه ریزان، بسیار جالب هستند. رهنمونی برخی از این روش ها، می تواند بازده زیادی در رابطه در افزایش نسبت به یک مسئله را به وجود آورد (سیف الدینی، ۱۳۸۱: ۲۱۵). اگر زیرساخت ها و جنبه های زیست محیطی در شهر خوب باشند در نتیجه ارتقاء کیفیت زندگی را به دنبال خواهند داشت. اگر این کار در نظر گرفته شود در واقع این دو اجزای متفاوت برای افراد مختلف تاثیر گذار، و کیفیت زندگی را به کل شهر انتقال خواهند داد (Azahan et al, 2009: 162). مکان های متفاوت، کیفیت های متفاوتی نیز دارند و نیازهای متفاوتی را برآورده می سازند. تمامی مکان ها، توانایی تامین بیش از یک نیاز را دارند (فریادی و همکاران، ۱۳۸۴: ۱۳۱). باید به خاطر داشته باشیم که حتی زیباترین مکان ها و بهترین آنها از لحاظ موقعیت دسترسی و زندگی اگر با فقدان یا ضعف دسترس به منافع و امکانات مواجه باشد، نمی تواند برای رفاه ساکنان لذتبخش و مفید باشد (فریادی و همکاران، ۱۳۸۴: ۱۲۴). کیفیت فراگیر اجتماعی، رویکردی عملگرایانه در حوزه سیاستگذاری

اجتماعی است که دو مفهوم رفاه و کیفیت زندگی را به هم پیوند می دهد و به لحاظ ایدئولوژی به طور جدی مبتنی بر مفهومی برابری طلبانه از همبستگی اجتماعی، تعهد به مقابله با مطروذیت اجتماعی و تاکید بر تداوم پذیری است (غفاری و همکاران، ۱۳۸۸: ۵۶). نتایج مطالعات کیفیت زندگی می تواند به ارزیابی سیاست ها، رتبه بندی مکان ها، تدوین استراتژی های مدیریت و برنامه ریزی های شهری کمک کرده و درک و اولویت بندی مسائل اجتماعی برای برنامه ریزان و مدیران شهری به منظور ارتقای کیفیت زندگی شهروندان را تسهیل سازد. علاوه بر این، مطالعات کیفیت زندگی مردم می تواند به شناسایی نواحی مسأله دار، علل نارضایتی مردم، تأثیر فاکتورهای اجتماعی - جمعیتی بر کیفیت زندگی و ارزیابی کارایی استراتژی ها در زمینه ی کیفیت زندگی کمک کند. (فرجی ملائی و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۳).

سوالات تحقیق

آیا موقعیت مکانی ناحیه های شهر یاسوج در میزان کیفیت زندگی مردم تاثیر گذار است؟
آیا ناحیه های شهر یاسوج از نظر شاخص های کیفیت زندگی (اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی) در سطح برابری هستند؟

فرضیه سازی

امروزه کیفیت زندگی شهری به عنوان کلیدی ترین مفهوم در برنامه ریزی شهری است. بر این اساس در بسیاری از کشورهای توسعه یافته برنامه ریزان در تلاش برای نمایش سطوح کیفیت زندگی در سطوح مختلف جغرافیایی هستند تا از این طریق بتوان راهکارهای بهینه ای را برای بهبود کیفیت زندگی نواحی عقب مانده از نظر شاخص های مورد بررسی بیابند (فرجی ملائی و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۳).

در تحقیق حاضر ۲ فرضیه وجود دارد:

- ۱- به نظر می رسد ناحیه مرکزی شهر یاسوج از کیفیت زندگی بهتری نسبت به دیگر نواحی شهر برخوردار باشد.
- ۲- به نظر می رسد ناحیه ها شهر یاسوج از لحاظ شاخص کیفیت زندگی با هم از تفاوت زیادی برخوردار باشند.

روش تحقیق

شهر یاسوج در ۵۱ درجه و ۳۰ دقیقه ی طول شرقی و ۳۰ درجه و ۴۵ دقیقه عرض جغرافیایی قرار دارد (مرکز آمار استان ک.ب.۱۳۶۹). این شهر در سال ۱۳۷۵ با جمعیتی معادل ۶۶۷۷۴ نفر جمعیت و در سال ۱۳۸۰ با جمعیتی معادل ۸۱۴۰۰ نفر و با نرخ رشد جمعیتی ۴/۰۴ درصد و در سال ۱۳۸۳ با جمعیتی معادل ۸۷۷۹۰ نفر و با نرخ رشد ۲/۵۵ درصد را در این دوره تجربه کرده است، ولی پس از دو سال (۱۳۸۵) این شهر نرخ رشد بی سابقه را از نظر جمعیتی و نرخ شهر نشینی را در خود تجربه کرده است. و بنا به پیش بینی مهندسين و کارشناسان این نرخ رشد در سال ۱۳۹۰ با دو درصد کاهش روبه رو خواهد شد (طرح تفصیلی استان، ۱۳۸۳: ۱۲). بر اساس آمار سال ۱۳۹۰ این شهر ۱۰۸۵۰۵ نفر جمعیت را در خود جای داده است (مرکز آمار استان، ۱۳۹۰). این شهر بر طبق تقسیمات به ۴ ناحیه که ناحیه یک در مجموع ۵ محله و ناحیه دوم ۷ محله و ناحیه سوم ۵ محله و ناحیه چهارم ۶ محله را در خود جای داده اند. و در مجموع این شهر ۲۳ محله را در خود جای داده است. ما در این تحقیق تمامی محلات را در هر ناحیه در نظر گرفته و نتایج حاصل از محلات را در ناحیه مورد نظر تجزیه و تحلیل کرده ایم تا سطح کیفیت زندگی در محلات مختلف و به صورت ناحیه ای با هم مقایسه شوند.

این تحقیق از نظر روش تحقیق پیمایشی بوده و برای انجام آن ابتدا مطالعات اکتشافی به صورت کتابخانه ای و بازدید مقدماتی صورت گرفته و مطالعات میدانی با استفاده از ابزارهای تحقیق انجام داده شده، و جمع آوری اطلاعات میدانی با استفاده از پرسشنامه انجام گردید. جامعه آماری ما

شهر یاسوج بود، که این شهر دارای ۲۳ محله و ۴ ناحیه می باشد، و ما از روش نمونه گیری کوچران استفاده کردیم. که در شهر یاسوج ۱۶۹۵۹ خانوار بوده، که ناحیه ادر مجموع ۴۵۱۲ خانوار و ۵ محله و ناحیه ۲ با مجموع ۴۳۱۲ خانوار و ۷ محله و ناحیه ۳ با ۲۲۶۵ خانوار و ۵ محله و ناحیه ۴ با تعداد ۵۸۷۰ خانوار و ۶ خانوار را در بر دارند. که ما با استفاده از روش کوچران و با استفاده از طرح تفصیلی شهر مجموع تعداد خانوارها را در محله هر ناحیه به دست آورده، و تعداد نمونه آن را در هر ناحیه و هر محله از ناحیه حساب کردیم. که در این روش ۳۸۴ خانوار را به عنوان نمونه کل، که اندازه نمونه در هر محل را جداگانه و در مجموع سهم ناحیه ها به این صورت که ناحیه ۱ با تعداد ۱۰۲ نمونه و ناحیه ۲ با تعداد ۹۸ نمونه و ناحیه ۳ و ۴ هر کدام به ترتیب ۵۱ و ۱۳۳ نمونه را برای آنها در نظر گرفته و مورد مطالعه قرار داده ایم. تجزیه و تحلیل اطلاعات با استفاده از روشهای کمی و تشریحی صورت گرفت. و سپس حجم نمونه با استفاده از نمونه گیری تصادفی تعیین گردید. تجزیه و تحلیل اطلاعات با استفاده از روشهای کمی و تشریحی صورت گرفت. که در روشهای تجزیه و تحلیل کمی از نرم افزارهای SPSS و Excel استفاده شده و همچنین در ارزیابی کیفی محلات و مقایسه آنها از روش TOPSIS استفاده گردید.

شاخص های مورد استفاده در پژوهش

در این پژوهش، از ۲۱ شاخص برای تعیین میزان ارزیابی شاخص های کیفی در ناحیه های شهر یاسوج استفاده شده است (جدول شماره ۱). X1 وضعیت شغلی X2- وضعیت تحصیلات در محلات X3- میزان درآمد ماهیانه X4- وضعیت مسکن افراد از نظر کیفیت X5- وضعیت روشنایی در محله X6- از لحاظ امکانات فرهنگی (کتابخانه، نمایشگاهها، مذهبی) X7- وضعیت دسترسی به شبکه های ارتباط اصلی X8- وضعیت دسترسی به حمل و نقل عمومی (اتوبوس، مینی بوس، تاکسی) X9-

وضعیت دسترسی به مراکز درمانی و اورژانسهای درمانی X10- وضعیت دسترسی به فضای عمومی و فضای سبز X11- وضعیت دسترسی به خدمات و فروشگاهها X12- وضعیت آلودگی های صوتی (کارگاهها، وسایل نقلیه) X13- از لحاظ دفع ابهای سطحی و روانآب در محله X14- از لحاظ امنیت (اجتماعی، فرهنگی) X15- از لحاظ امنیت عبور و مرور (عابرین پیاده، عبور جانبازان) X16- از لحاظ زیبا سازی در سطح محله و ناحیه- X17 از لحاظ دسترسی به فضای آموزشی (دبستان، راهنمایی و...) X18- جاذبه های گردشگری در سطح محله و ناحیه X19- میزان خدمات اجتماعی (پلیس، شهرداری) X20- از لحاظ تجهیزات و تاسیسات اولیه (آب، برق، گاز، تلفن) X21- وضعیت بهداشت.

یافته های پژوهش

اغلب کیفیت زندگی در شهر با محیط زیست خود و زیرساخت های ارائه شده در شهر ارتباط دارد، استدلال بر این است که اگر یک شهر به کیفیت زندگی خوب برسد به دلیل محیط آن و زیر ساختهای خوب، استاندارد بالا، کافی و کارآمد موجود در آن است (Azahan et al, 2009: 162) جغرافیدانان درگیر در کیفیت زندگی خروجی های مختلفی از ارزش های تحقیقات مربوط به دانشمندان اجتماعی و سیاستگذاران را شناسایی کرده اند. اینها عبارتند از: (الف) تولید برخی از اقدامات پایه رفاه و اقدامات پس از آن و مقایسه و شناسایی روند آنها در طول زمان (ب) دانش داشتن چگونگی رضایت و حول ناخشنودی از طریق جامعه و در سراسر فضای توزیع شده (ج) درک ساختار و وابستگی و یا روابطه از نگرانی های مختلف زندگی (د) ارزیابی کلی کیفیت زندگی و چگونگی درک مردم از احساسات خود در مورد نگرانی های زندگی فردی (ذ) دستیابی به درک بهتری از علل و شرایط که منجر به احساسات افراد از رفاه از جمله در رفتار آنها می شود (ر) شناسایی مشکلات و توجه ویژه و امکان

عمل اجتماعی (ز) قضاوت به منظور شناسایی استانداردهای هنجاری که در برابر شرایط واقعی ممکن است. و اطلاع رسانی به منظور تدوین سیاست موثر (ح) نظارت بر اثرات سیاست های بر روی زمین (خ) ترویج مشارکت عمومی در فرایند سیاستگذاری (Pacione, 2003: 28). بر اساس بررسی های انجام شده در سطح ناحیه های شهر یاسوج برای ارزیابی وضعیت کیفیت، ۲۱ شاخص مورد سنجش قرار گرفت. که در هر ناحیه پرسشنامه ها به صورت احتمالی به خانواده ها ارائه شد. از نتایج به دست آمده می توان نتیجه هایی را از شاخص ها و وضعیت کیفی ناحیه ها مختلف به دست آورد. در تمامی نواحی شاخص های امکانات فرهنگی که شامل کتابخانه، نمایشگاهها و امکانات مذهبی است و همچنین میزان درآمد ماهیانه خانوارها در وضعیت خیلی بدی قرار دارند، و نیاز به برنامه ریزی و زیر ساختهای بیشتری در تمامی شهر دارند. و در بین شاخص ها، دسترسی به تاسیسات و خدمات در همه نواحی در وضعیت مناسبی نسبت به دیگر شاخص ها قرار دارد. ناحیه شماره ۲ یا ناحیه مرکزی از لحاظ کیفیت زندگی از وضعیت خیلی خوبی برخوردار است. که در این ناحیه شاخص هایی از جمله وضعیت روشنایی در ناحیه با شاخص وزنی ۶.۶ و شاخص دسترسی به خدمات و فروشگاهها با شاخص وزنی ۶.۴۸، شاخص مراکز درمانی و اورژانسهای با شاخص وزنی ۶.۴ در بهترین وضعیت در سطح ناحیه قرار دارند. و شاخص های دسترسی به شبکه اصلی در این ناحیه با مقدار شاخص وزنی ۳.۹۶، شاخص امکانات فرهنگی (کتابخانه، نمایشگاه، امکانات مذهبی) با مقدار شاخص وزن ۴.۹۲، شاخص دسترسی به فضای عمومی و فضای سبز با مقدار شاخص وزنی ۴.۳۲، شاخص امنیت عبور و مرور (عابرین پیاده و جانبازان) و زیبایی محله ها در ناحیه هر یک با شاخص وزنی ۴.۷۲ و ۴.۹۶ در وضعیت ضعیفی در ناحیه قرار دارند. ناحیه او ۳ از لحاظ کیفیت زندگی در بین نواحی از وضعیت نیمه برخوردار

قرار دارند. در ناحیه ۱ شاخص های امکانات فرهنگی (کتابخانه، نمایشگاه، امکانات مذهبی) با مقدار شاخص وزن ۳.۴ و شاخص دسترسی به فضای عمومی و فضای سبز با مقدار شاخص وزنی ۴.۲ و شاخص هایی از جمله امنیت عبور و مرور (عابرین پیاده و جانبازان) و زیبایی محله ها در ناحیه هر یک با شاخص وزنی ۴.۲۸ در وضعیت ضعیفی در ناحیه قرار دارند. و در شاخص هایی از جمله تاسیسات و تجهیزات اولیه مسکن با مقدار شاخص وزنی ۵/۴، خدمات فروشگاهها با ضریب وزنی ۵/۷، و وضعیت بهداشت با ضریب شاخص وزنی ۵/۴ در وضعیت خوبی قرار دارند. در ناحیه ۳ شاخص های دسترسی به فضای آموزشی (دبستان، راهنمایی، دبیرستان) با شاخص وزنی ۵.۸۸، و شاخص های دفع آبهای سطحی و رونابها و از لحاظ امنیت اجتماعی و از لحاظ امنیت عبور و مرور (عابرین پیاده، عبور جانبازان) هر کدام با شاخص وزنی ۵.۸ در بهترین وضعیت در ناحیه قرار دارند. و شاخص هایی از جمله میزان درآمد خانوارها در سطح ناحیه با شاخص وزنی ۳.۴، وضعیت دسترسی به حمل و نقل عمومی (اتوبوس، مینی بوس، تاکسی) با وزن ۳.۵۶ و دسترسی به امکانات فرهنگی (کتابخانه، نمایشگاه، امکانات مذهبی) با شاخص وزنی ۳.۶۴، در میان شاخص های ارائه شده در بدترین وضعیت در سطح ناحیه قرار دارند. ناحیه ۴ که از لحاظ کیفیت در سطح تمام ناحیه ها و یا شهر در وضعیت محروم و یا فرو برخوردار قرار دارد. در این ناحیه شاخص هایی از جمله دسترسی به تجهیزات و تاسیسات تحلیل اطلاعات تبیین تکنیک TOPSIS در اولویت بندی کیفیت ناحیه ای در شهر یاسوج

اولیه با وزن ۶.۱۲، و وضعیت مسکن افراد در ناحیه با وزن ۵.۵۲، و شاخص وضعیت دسترسی به خدمات و فروشگاهها با وزن ۵.۱۶ در بالاترین وضعیت در سطح ناحیه قرار دارند. و در بیشتر شاخص های دیگر از جمله امکانات فرهنگی با ضریب وزنی ۳/۱، و میزان درآمد ماهیانه با ضریب وزنی ۳/۲ و همچنین در شاخصهایی از جمله شغل شهروندان، میزان تحصیلات، روشنایی در محلات، دسترسی به حمل و نقل عمومی، دسترسی به فضای سبز و زیبا سازی در محله در وضعیت ضعیفی قرار دارند. در نتیجه اینکه ناحیه ۲ یا مرکزی از لحاظ کیفیت زندگی در بهترین وضعیت و سطح برخورداری با ۰.۸۹ در بهترین موقعیت قرار دارد. و ناحیه های ۱ و ۳ از لحاظ کیفیت زندگی با سطح نیمه برخورداری با ۰.۴۸ و ۰.۴۳، در سطح ناحیه ها قرار دارند. و ناحیه ۴ که بیشتر محلات آن تازه به شهر الحاق شده در ضعیف ترین سطح یا در وضعیت فرو برخوردار و با ۰.۰۴ از لحاظ کیفیت زندگی در شهر یاسوج قرار دارد. که در این ناحیه با توجه به ضعیف بودن شاخصهایی از جمله اشتغال، تحصیلات و میزان درآمد می توان گویای بهتری باشد. و متأسفانه می توان گفت که در مجموع وجود رشد شهرنشینی روز افزون و بی سابقه در دهه های اخیر در شهر یاسوج باعث تاثیرات منفی بر روی کیفیت زندگی در اکثر نقاط آن به خصوص در نقاط و محلات جدیدتر و دورتر از مرکز به دلیل کمبود زیر ساختهای شده است.

جدول شماره ۱: شاخص های برداشت شده در شهر یاسوج

x21	x20	x19	x18	x17	x16	x15	x14	x13	x12	x11	x10	x9	x8	x7	x6	x5	x4	x3	x2	x1	ناحیه
5.4	6.4	4.9	4.5	5.4	4.3	4.3	4.8	5.1	5.3	5.7	4.2	4.96	4	4.6	3.5	5.2	5.9	4	4.6	4.6	1
5.8	6.3	5.4	4.6	6.2	5	4.7	6	5.3	5.1	6.5	4.3	6.4	6.2	3.1	4.9	6.6	6.1	3.96	5	5.1	2
5.4	6	4.7	4.3	5.9	5.2	5.8	5.8	5.8	5.3	5.7	4.9	4.94	3.6	4.6	3.6	4.8	5.5	3.4	4.8	4	3
5	6.1	4.7	4	5	3.9	4.7	4.9	4.3	5.1	5.2	3.9	4.52	3.9	4.4	3.1	3.4	5.5	3.2	3.5	3.5	4

مآخذ: نگارندگان

در مرحله اول ماتریس داده ها را تشکیل می دهیم که همان جدول شاخص های ماست.

$$A_{ij} = \begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} & \dots & a_{2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ a_{m1} & a_{m2} & \dots & a_{mn} \end{bmatrix}$$

در مرحله بعد شاخص ها از طریق فرمول زیر به ماتریس استاندارد تبدیل می شود (جدول شماره ۲).

$$r_{ij} = \frac{a_{ij}}{\sqrt{\sum_{k=1}^m a_{kj}^2}}$$

جدول شماره ۲: ماتریس rij

ناحیه	r _{ij1}	r _{ij2}	r _{ij3}	r _{ij4}	r _{ij5}	r _{ij6}	r _{ij7}	r _{ij8}	r _{ij9}	r _{ij10}	r _{ij11}	r _{ij12}	r _{ij13}	r _{ij14}	r _{ij15}	r _{ij16}	r _{ij17}	r _{ij18}	r _{ij19}	r _{ij20}	r _{ij21}
1	0.529	0.516	0.548	0.515	0.509	0.453	0.012	0.447	0.473	0.007	0.494	0.512	0.494	0.446	0.437	0.463	0.483	0.520	0.500	0.516	0.503
2	0.591	0.551	0.542	0.532	0.641	0.641	0.008	0.684	0.611	0.008	0.560	0.488	0.517	0.556	0.482	0.537	0.547	0.527	0.549	0.510	0.540
3	0.464	0.529	0.466	0.480	0.470	0.474	0.012	0.396	0.471	0.009	0.494	0.512	0.564	0.534	0.592	0.567	0.522	0.494	0.476	0.487	0.500
4	0.400	0.389	0.438	0.480	0.334	0.401	0.012	0.436	0.431	0.007	0.446	0.488	0.416	0.455	0.476	0.420	0.444	0.457	0.476	0.494	0.463

منبع: تحقیقات میدانی محققان

در مرحله بعد وزن شاخص ها از طریق آنتروپی شانون

محاسبه می شود (جدول شماره ۳).

جدول شماره ۳: وزن شاخص ها

x ₁	x ₂	x ₃	x ₄	x ₅	x ₆	x ₇	x ₈	x ₉	x ₁₀	x ₁₁	x ₁₂	x ₁₃	x ₁₄	x ₁₅	x ₁₆	x ₁₇	x ₁₈	x ₁₉	x ₂₀	x ₂₁	
0.05	0.053	0.052	0.051	0.055	0.064	0.34	0.025	0.025	0.012	0.025	0.025	0.025	0.025	0.025	0.025	0.025	0.025	0.025	0.025	0.025	0.025

منبع: تحقیقات میدانی محققان

در مرحله بعد محاسبه ماتریس vij که حاصل ضرب rij در

وزن شاخص هاست (جدول شماره ۴)

جدول شماره ۴: ماتریس vij

ناحیه	v _{ij1}	v _{ij2}	v _{ij3}	v _{ij4}	v _{ij5}	v _{ij6}	v _{ij7}	v _{ij8}	v _{ij9}	v _{ij10}	v _{ij11}	v _{ij12}	v _{ij13}	v _{ij14}	v _{ij15}	v _{ij16}	v _{ij17}	v _{ij18}	v _{ij19}	v _{ij20}	v _{ij21}
1	0.028	0.027	0.028	0.026	0.028	0.024	0.011	0.012	0.00002	0.012	0.012	0.013	0.012	0.011	0.012	0.012	0.013	0.013	0.013	0.013	0.013
2	0.031	0.029	0.028	0.027	0.035	0.035	0.003	0.017	0.015	0.00002	0.014	0.012	0.013	0.014	0.012	0.013	0.014	0.013	0.014	0.013	0.014
3	0.025	0.028	0.024	0.024	0.026	0.026	0.004	0.010	0.012	0.00002	0.012	0.013	0.014	0.013	0.015	0.014	0.013	0.012	0.012	0.012	0.012
4	0.021	0.021	0.023	0.024	0.018	0.022	0.004	0.011	0.011	0.00002	0.011	0.012	0.010	0.011	0.012	0.010	0.011	0.011	0.012	0.012	0.012

منبع: تحقیقات میدانی محققان

در مرحله بعد محاسبه کمترین و بیشترین مقدار vij در هر

شاخص (جدول شماره ۵).

جدول شماره ۵: کمترین و بیشترین مقدار در هر شاخص

0.012	0.012	0.012	0.011	0.011	0.010	0.011	0.011	0.010	0.012	0.011	0.00002	0.011	0.010	0.003	0.022	0.018	0.024	0.023	0.021	0.021	A-
0.014	0.013	0.014	0.013	0.014	0.014	0.015	0.014	0.014	0.013	0.014	0.00002	0.015	0.017	0.004	0.035	0.035	0.027	0.028	0.029	0.031	A+

در مرحله بعد محاسبه S+ و S-

$$s_i^+ = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_i^+)^2}$$

$$s_i^- = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_i^-)^2}$$

s+	s-
0.016	0.016
0.003	0.028
0.018	0.014
0.028	0.001

و در آخر محاسبه ci (جدول شماره ۶).

$$c_i^+ = \frac{s_i^-}{s_i^- + s_i^+}$$

جدول شماره ۶: سطح برخورداری نواحی مختلف یاسوج

ناحیه	ضریب برخورداری	سطح برخورداری
۱	۰.۴۸	نیمه برخوردار
۲	۰.۸۹	برخوردار
۳	۰.۴۳	نیمه برخوردار
۴	۰.۰۴۷	فرو برخوردار

شکل شماره ۱: سطح برخورداری نواحی مختلف شهر یاسوج

منبع: تحقیقات نگارندگان

بحث و جمع بندی

امروزه کیفیت زندگی به عنوان عنصری کلیدی در سیاستگذاری و بررسی سیاست های حوزه عمومی مورد بحث قرار می گیرد (غفاری و همکاران، ۱۳۸۸ : ۲). به منظور تشکیل یک محیط خوب برای زندگی اجزاء مدیریت نقش مهمی در حفظ وضعیت و افزایش به سمت کیفیت زندگی بهتر مردم در مناطق شهری دارند، و این در مناطق شهری به دلیل وجود گروه های بسیاری از مردم و یک وضعیت محیط پیچیده سخت تر خواهد بود . (Azahan et al, 2009;66) مطالعه کیفیت زندگی در برنامه ریزی شهری به گستره وسیعی از فرض هایی متکی است که گستردگی آن ها به اندازه ی گوناگون است که در کیفیت زندگی میان افراد، گروه ها و یا مکان ها می تواند تشخیص داده شود و تدبیر تجویز شده می تواند یا باید تفاوت ها و اختلاف را ریشه کن نماید (لطفی، ۱۳۸۸: ۶۸). می توان با توجه به اهمیت کیفیت زندگی در سالهای اخیر و مورد توجه قرار گرفتن آن در برنامه ریزی شهری به این نکات اشاره کرد. که در شهر یاسوج به دلیل شهرنشینی سریع و کمبود زیر ساختها و امکانات، کیفیت زندگی را به شدت تحت تاثیر قرار داده که این خود ناشی از عدم برنامه ریزی دقیق و پیش بینی شده در شهر است. با توجه به نتایج یافته ها در در بررسی وضعیت کلی کیفیت زندگی در شهر یاسوج نتایج به دست آمده نشان می دهد، که ناحیه مرکزی شهر با ضریب برخورداری ۰/۸۹ از کیفیت زندگی بهتری نسبت به دیگر نواحی شهر برخوردار می باشد. و ناحیه شماره ۱ و ۳ هرکدام با ضریب برخورداری ۰/۴۸ و ۰/۴۳ در وضعیت نیمه برخورداری و ناحیه شماره ۲ با ضریب برخورداری ۰/۴۷۰ در وضعیت فرور برخورداری قرار دارند. و از مکان مرکزی به سمت بیرون وضعیت کیفیت زندگی در این شهر نیز کاهش پیدا می کند. بنابراین با توجه به ضریب برخورداری هر یک از این ناحیه ها می توان بیان کرد که فرضیه شماره ۱ تایید و قابل قبول می باشد. ناحیه ها شهر یاسوج از لحاظ شاخص

کیفیت زندگی با هم از تفاوت زیادی برخوردار می باشند. تمامی نواحی شهر از لحاظ شاخص های امکانات فرهنگی و میزان درآمد ماهیانه در وضعیت ضعیفی قرار دارند. اما ناحیه ۲ یا مرکزی از لحاظ شاخص های کیفیت زندگی در وضعیت بهتری نسبت به ناحیه های دیگر قرار دارد. ناحیه مرکزی از لحاظ شاخص هایی از جمله: روشنایی محله، خدمات فروشگاهها، تجهیزات و تاسیسات، مراکز درمانی و اورژانسهای درمانی، امنیت اجتماعی، در وضعیت خیلی خوبی قرار دارند. و این شاخص ها و شاخصهای دیگر در ناحیه های شماره ۱ و ۳ در وضعیت ضعیفتر و در ناحیه شماره ۴ در وضعیت خیلی ضعیفی قرار دارند. از لحاظ شاخص حمل و نقل به جزء ناحیه شماره ۲ که در وضعیت خوبی قرار دارد در بقیه ناحیه ها در وضعیت خیلی ضعیف قرار دارند. بنابراین فرضیه شماره ۲ تایید شده و قابل قبول است. با توجه به مطالعات و بررسی های انجام گرفته در چهار ناحیه عمده در شهر یاسوج با استفاده از مدل TOPSIS این نتیجه حاصل می شود، تمامی نواحی در یک سطح از کیفیت زندگی برخوردار نیستند. و سطح کیفیت زندگی با توجه به موقعیت هر ناحیه تغییر می کند. از لحاظ کیفیت زندگی ناحیه ۲ یا مرکزی در وضعیت کاملا برخوردار، ناحیه ۱ و ۳ در وضعیت نیمه برخوردار قرار دارند. و ناحیه ۴ در این شهر در سطح خیلی پایین تر از سایر نواحی قرار دارد. و این سطح اختلاف در سطح ناحیه ها می تواند بیشتر نشات گرفته از وضع پایین اقتصادی و اجتماعی و نابرابری در زیر ساختها و امکانات ارائه شده در این ناحیه دانست. ناحیه هایی که در شهر یاسوج از لحاظ کیفیت زندگی در سطح پایین و خیلی ضعیف قرار دارند، عمدتاً نواحی مهاجرپذیر هستند که بیشترین مهاجران وارد شده در سطح شهر را در خود جای داده اند. و این ناحیه ها از لحاظ کیفیت زندگی در سطح پایین تری از وضعیت متوسط دیگر نواحی شهری قرار دارند. نکته دیگر اینکه نواحی که در سالهای اخیر به شهر الحاق شده اند، از لحاظ

کیفیت زندگی نسبت به نواحی قدیمی تر از وضعیت ضعیفتر برخوردار است. و هر چه از مرکز شهر دورتر شویم کیفیت زندگی ضعیف تری حاکم است.

بنابراین برای بالا بردن کیفیت زندگی در شهر یاسوج پیشنهادات زیر را می توان ارائه داد:

از مقایسه نتایج به دست آمده در ناحیه های مورد بررسی می توان دریافت که بیشتر خدمات در مرکز شهر قرار دارند. بنابراین جلوگیری از تمرکز بیشتر خدمات در مراکز شهر و دادن تسهیلات بیشتر در مناطق دورتر از مرکز برای تعادل امکانات در تمامی مناطق این شهر به خصوص در ناحیه ۴ برای ارتقاء سطح کیفیت زندگی در این مکان و پیش بینی امکانات و زیر ساختها برای جلوگیری از تمرکز غیر قانونی و زاغه نشینی در این ناحیه ها به سطح کیفیت زندگی این شهر کمک فراوانی خواهد کرد.

تلاش برای امکانات حمل و نقل عمومی، و دادن تسهیلات بیشتر در این زمینه به خصوص دسترسی به اتوبوس و ایستگاهها آن در مناطق دور از مرکز شهر با توجه به وضعیت ضعیف آنها.

ایجاد مراکز اشتغال زایی و تلاش برای تحولات اقتصادی و رفع مشکل بیکاری و ایجاد فرصت های شغلی جدید، با توجه به وضعیت ضعیف آن در تمامی مناطق شهر.

۴- ارائه زیر ساختهای کافی و مناسب در زمینه فرهنگی (کتابخانه، مساجد و...) و فضاهای عمومی و سبز در تمامی نواحی این شهر با توجه به وضعیت ضعیف آنها در سطح شهر برای بالا بردن سطح کیفیت در شهر در این زمینه ها.

منابع و ماخذ

بانک جهانی، (۱۳۸۳): مترجمان حبیبی، علی، گرائی نژاد، غلامرضا، قبادی، نسرین، توسعه پایدار در جهان در حال تحول (نهادهای انتقالی، رشد، و کیفیت زندگی) ناشر سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، معاونت امور پشتیبانی، مرکز مدارک علمی و انتشارات.

بیگدلی، الهه (۱۳۸۵): توسعه پایدار در شهرهای جدید، مجموعه مقالات طرح های توسعه شهری، اقتصاد، مدیریت، حمل و نقل و ترافیک در شهرهای جدید، کتاب سوم

جاجرمی، کاظم، کلته، ابراهیم (۱۳۸۵): سنجش وضعیت شاخص های کیفیت زندگی در شهر از نظر شهروندان مطالعه موردی (گنبد قابوس)، مجله جغرافیا و توسعه صص ۱۸-۵
چپ من، دیوید (۱۳۸۴): مترجمان، فریادی، شهرزاد، طیبیان، منوچهر، آفرینش محلات و مکان ها در محیط انسان ساخت، انتشارات دانشگاه تهران.

رضوانی، محمد رضا، منصوریان، حسین، احمدی، فاطمه (۱۳۸۸): ارتقای روستاها به شهر و نقش آن در بهبود کیفیت زندگی ساکنان محلی (مطالعه موردی: شهرهای فیروزآباد و صاحب در استان های لرستان و کردستان)

رضوانی، محمد رضا، متکان، علی اکبر، منصوریان، حسین، سناری، حسین (پاییز ۱۳۸۸): توسعه و سنجش شاخص کیفیت زندگی شهری (نمونه موردی نورآباد، لرستان)، مطالعات پژوهشی شهری و منطقه ای، سال اول، شماره دوم، صص ۴۵

سازمان مسکن و شهرسازی استان کهگیلویه و بویراحمد (۱۳۸۳): طرح تفصیلی شهر یاسوج جلد چهارم
سیف الدینی، فرانک ۱۳۸۱، مبانی برنامه ریزی شهری، انتشارات آبیژ.

علی اکبری، اسماعیل، امینی، مهدی (۱۳۸۹): کیفیت زندگی شهری در ایران- فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال دهم، شماره ۳۶، صص ۲۱

غفاری، غلامرضا، امیدی، رضا (۱۳۸۸): کیفیت زندگی شاخص توسعه اجتماعی، اندیشه مدرن جامعه.

فرجی ملائی، امین، عظیمی، آزاده، زیاری، کرامت الله (۱۳۸۹): تحلیل ابعاد کیفیت زندگی در نواحی شهری ایران، مجله پژوهش و برنامه ریزی شهری، سال اول، شماره دوم، پاییز، صص ۱۶-۱

لطفی، صدیقه (۱۳۸۸): مفهوم کیفیت زندگی شهری: تعاریف، ابعاد و سنجش آن در برنامه ریزی شهری. فصلنامه علمی پژوهشی جغرافیای انسانی، سال اول، شماره ۴ صص ۸۰-۶۵
معاونت امار و اطلاعات (۱۳۶۹) نشریه فهرست الفبایی نقاط جغرافیایی استان کهگیلویه و بویراحمد، شماره نشریه ۵-۶۹.

Royuela, V (2005): Quality of life, urban size and urban growth. A case of study in Barcelona, Grup d'Anàlisi Quantitativa Regional (Universitat de Barcelona) Facultat CC. Económicas, Av. Diagonal, 690, 08034 Barcelona (Spain)

Senlier, Nihal, Yildiz, Reyhan, E. Digdem Aktas, (2009): A Perception Survey for the Evaluation of Urban Quality of Life in Kocaeli and a Comparison of the Life Satisfaction with the European Cities, Soc Indic Res: 94:213–226

نوغانی، محسن، اصغریور ماسوله، اصغر، صفا، شیما، کرمانی، مهدی (تابستان ۱۳۸۷): کیفیت زندگی شهروندان و رابطه آن با سرمایه اجتماعی در شهر مشهد-مجله علوم جغرافیا دانشکده علوم انسانی دانشگاه فردوس شماره مجله ۵۰۱

Apparicio, Philippe, Anne-Marie Se'guin , Daniel Naud, The Quality of the Urban Environment Around Public Housing Buildings in Montre'al: An Objective Approach Based on GIS and Multivariate Statistical Analysis, Soc Indic Res (2008) 86:355–38

Azahan ,A, Jamaluddin, M.J, Lukman, Z. M, Kadaruddin, A, Kadir, A (2009): The Quality of Life in Malaysia's Intermediate City: Urban, European Journal of Social Sciences – Volume 9, Number1, 161-165

- Das, Daisy, Urban Quality of Life: A Case Study of Guwahati, Soc Indic Res (2008) 88:297–310

Diener, E, Eunkook, S (1997): Measuring quality of life: Economic, social, And subjective indicators, Social Indicators Research 40 ,1997 : 189–216

Martins, I, Sá Marques, T(2009): Evaluating quality of life in cities – Towards new tools to support urban planing (internet, Accessed in 14 April 2012)

- Lambiri, Dionysia, biagi, bianca , royuela vicente quality Urban Economic of Life in The conomic and literature, Social Indicators Research (2007) 84:1–25

Oktay , D and Rustemla, A (2010): Measuring the quality of urban life and neighbourhood satisfaction: Findings from Gazimagusa (Famagusta) Area study international journal of social sciences and humanity studies Vol 2, No 2, ISSN: 1309-8063 Online

Pacione, M (2003): Urban environmental quality and human wellbeing—a social geographical perspective, Landscape and Urban Planning 65 (2003) 19–30

Richard D. Young (2008): Quality of Life Indicator Systems—Definitions, Methodologies, Uses, and Public Policy Decision Making (Internet, Accessed in 14 April 2012).